

Door Amsterdam in het spoor van dieren

Auteur: Gerard Goudriaan

Langs dierenkunst, gevelstenen en levende dieren

Volg het spoor van dieren in de stad. Dit is de kerngedachte van deze wandeling. Het spoor van dieren moet je zien in de brede betekenis van het woord. We lopen langs levende dieren en hun broedplaatsen, maar ook zien we dierenkunst en gevelstenen met diersymbolen. We passeren twee bruggen en één gebouw met al of niet passende diernamen.

De start is bij het Centraal Station. Vandaar gaat de route naar en door het Wallengebied. Hier ligt de nadruk op gevelstenen met diersymbolen. Daarna lopen we door het oostelijk deel van het centrum waar we natuurlijk Artis aandoen. Dan is het niet ver naar het Oostelijk Havengebied waar we doorheen lopen richting het Amsterdam-Rijnkanaal waar deze wandeling eindigt.

Routebeschrijving

Vanuit het Centraal Station ga je bij één van de uitgangen aan de stadszijde naar rechts en loop je langs het Ibis Hotel. Op eind van deze weg ga je linksaf de fiets- en voetgangersbrug over. Daarna rechtsaf en direct linksaf onder het viaduct door. Na 30 meter linksaf de Nieuwendijk op. Loop tot de gevelsteen op nummer 30 aan de rechterzijde.

Kijkpunt 1

Duif

De duif met gespreide vleugels op de eerste verdieping van de gevel staat in het christendom voor de Heilige Geest.

Loop door en steek de Nieuwezijds Voorburgwal over. Tot de bocht in de Nieuwendijk die naar rechts gaat, maar je gaat zelf rechtdoor, Haringpakkersteeg. Bij de hoek met het drukke Damrak rechtsaf. Na vier stegen kom je bij de Primark. Ervoor is een passage, Beurspassage geheten, hoewel de Beurs aan de overkant van de straat is. In het midden rechts zie je een zeer opvallende vis.

Kijkpunt 2

Vis in de Oersoep

Vroeger was naast C&A een galerij van Damrak naar Nieuwendijk. De keten is wat opgeschoven en heeft plaatsgemaakt voor de Primark. Aan de zijkant is nu de Beurspassage gekomen. De passage is prachtig geworden door het kunstwerk 'Oersoep' op de muren en het plafond. Het is van Arno Coenen en Iris Roskam die eerder de Markthal in Rotterdam hebben opgefleurd.

Oersoep staat voor de onderwaterwereld van de Amsterdamse grachten. Onderdeel hiervan is De Bron, een in brons gegoten vissenkop waaruit je Amsterdamse oersoep, ofwel gewoon water, kunt tappen.

Steek het Damrak over en ga aan de overzijde naar links. Ga na de rondvaartboten rechtsaf de brug over, dan rechtdoor de Nieuwebrugsteeg in. Eerste straat linksaf Sint Olofspoort, rechtsaf Zeedijk naar nummer 1.

Kijkpunt 3

Café In 't Aepjen

Het pand dateert uit ca. 1550 en heette vroeger De oude Aep of 't Aepgen. Nu is er het café In 't Aepjen gevestigd. Het spreekwoord 'in de aap gelogeed' (je bent er slecht aan toe) vindt hier zijn oorsprong. In de 19e eeuw was er een logement waar zeelieden soms de rekening niet konden voldoen. Er werd dan in natura betaald, bijvoorbeeld met een van de zeereis meegenomen aap. Die zaten echter onder de vlooiën en luizen waar nieuwe gasten last van hadden. Als die krabbend rondliepen kregen ze te horen: 'Jij hebt zeker in de aap gelogeed'.

We lopen verder op de Zeedijk en nemen de eerste straat rechts. Op eind links om de hoek is een blinde muur met gevelstenen met onder meer twee dieren.

Kijkpunt 4

Leeuwin en pelikaan.

Onder de steen met de spijkerboor, rechts boven, is een gevelsteen met een leeuwin met rechts een wegvarend schip. De voorstelling kan een verbeelding zijn van Kaap Leeuwin aan de zuidwestkust van Australië. De kaap is genoemd naar het schip Leeuwin dat in 1622 hier de Australische kust bereikte.

Op de muur is ook een gevelsteen met een pelikaan (anno 1791). Die voedt drie jongen met haar eigen bloed. Je kunt dit zien als een symbool van de opofferende liefde van Christus.

We nemen de straat langs het water, de later aangegeven Oudezijds Voorburgwal waar we snel bij nummer 8 komen.

Kijkpunt 5

Lynx

Hier zie je een gevelsteen met een lynx erop. Bij een restauratie in 2003 kwam het tekstlint met het opschrift 'INT LOSJEN' tevoorschijn. In het Middelnederlands werd het woord los soms voor een lynx gebruikt.

Loop verder naar nummer 14.

Kijkpunt 6

De Leeuwenburgh

Het huis staat onder verschillende namen bekend waaronder De Leeuwenburgh (of Leeuwenburg). Andere namen zijn het Wapen van Riga en het Wapen van Leiden. De naam De Leeuwenburgh verwijst naar de twee leeuwenmaskers aan de zijkanten en de leeuw op de steen in het midden. Die kijkt vanuit een stadspoort onder het valhek naar buiten.

Rechtsaf Oudezijds Armsteeg. Linksaf Warmoesstraat, dan de derde straat links, de Enge Kerksteeg. Direct rechtsaf Oudekerksplein naar nummer 38.

Kijkpunt 7

De Haas

In de 16e eeuw werd dit huis al 'T HAESGEN genoemd.

Loop hierna rechtdoor. Oudekerksplein wordt Sint Annendwarsstraat. Rechtsaf Sint Annenstraat naar nummer 10.

Kijkpunt 8

Een dierenkop (een beer?)

Voor de dierenkop hebben verschillende verklaringen de ronde gedaan. In de 19e eeuw zagen auteurs er respectievelijk een kat en een hond in. Het vermoeden is nu dat het een beer is. Waar men bij een restauratie wel achter is gekomen, is dat de drie rollen die eerst als rollen katoen werden aangemerkt, hoezen zijn waar lakense stof in was verpakt. De witte voorwerpjes links zijn lakenloodjes.

Tussen nummers 10 en 8 is een gang met een niet nader verklaarde dierennaam.

Kijkpunt 9

De Olifantsgang

Deze gang onderbrak van oudsher de huizenrij. Bij een restauratie in 1995 is de oude 70 centimeter brede gang hersteld. Hij is nu dichtgetimmerd. Het bord met de oorspronkelijke naam van de gang (De Olifantsgang) is niet historisch.

Loop de Sint Annenstraat terug en helemaal uit. Rechtsaf Oudezijds Voorburgwal. Bij de eerste brug linksaf. Brug over rechtdoor Stoofsteeg. Volgende brug over, linksaf Oudezijds Achterburgwal en eerste straat rechtsaf Barndesteeg naar nummer 11.

Kijkpunt 10

Bok

Hier zie je de 17e-eeuwse gevelsteen De Groene Bock.

We lopen verder de straat uit en gaan linksaf naar de Nieuwmarkt. Neem de eerste straat linksaf: de Bloedstraat naar nummer 20.

Kijkpunt 11

Kater

Tussen de vensters van de tweede en derde verdieping zit een kat met één (rond) oor. De moeilijk leesbare titel van de gevelsteen is De Swarte Kater.

Door naar nummer 16.

Kijkpunt 12

Schaap en lam

Op de gevelsteen een staand schaap dat een lam zoogt. Met daarbij de tekst 'Dat voet is goet'. Op internet kwam ik een vrije vertaling hiervan tegen: 'Je bijt niet in de hand die je voedt'.

Eerste straat rechtsaf, Gordijnensteeg, weer eerste straat rechtsaf Monnikenstraat. Tot Nieuwmarkt. Hier rechtdoor lopen naar café Stevens waar de Koningsstraat begint. Loop tot over de brug van de Kromboomssloot, rechtsaf naar nummers 61-63.

Kijkpunt 13

Tijger

Tussen twee pakhuizen is de gevelsteen 'De Tyeger' uit 1723.

Linksaf Korte Dijkstraat en linksaf Oude Schans. Bij nummer 40 gaan we rechtsaf de brug over en weer rechtsaf de overzijde op. Na tien meter nemen we links de Nieuwe Batavierenstraat. Rechts op nummer 2 is een school.

Kijkpunt 14

Olifant

Op de school zie je gevelstenen die komen van afgebroken panden in de buurt. Een daarvan is

De Witte Olifant, oorspronkelijk uit Batavierenstraat 16. De straat werd samen met de Uilenburgerstraat rond 1920 afgebroken. Nu is het de Nieuwe Uilenburgerstraat.

Linksaf Nieuwe Uilenburgerstraat. Op eind is nummer 3.

Kijkpunt 15.

Leeuw

Gevelsteen D'Witte leeu. Nr.430.

We lopen de Peperbrug over en gaan rechtsaf Rapenburg. Die wordt halverwege

geblokkeerd door de IJtunnelweg. Vervolg Rapenburg aan de andere kant van de IJtunnelweg (rechts kun je bij het stoplicht de drukke weg oversteken). Dan linksaf naar het Rapenburgerplein langs het gezellige café Scharrebier. Daarna rechtsaf de brug over, linksaf Kadijksplein. Meteen rechtsaf Hoogte Kadijk naar nummer 12 aan de rechterzijde.

Kijkpunt 16

Schelhaas

De gevelsteen is geplaatst door de toenmalige eigenaar van dit pand, mevrouw Schelhaas.

Loop verder tot de Matrozenhof (de tweede ingang). Je ziet aan de linkerzijde boven de poort een gevelsteen.

Kijkpunt 17

Pelikaan

De steen komt van een vroeger fabrieksgebouw aan de Hoogte Kadijk 37.

Verder naar nummer 122. Er tegenover is een indrukwekkend dierenbeeld.

Kijkpunt 18

De gekroonde valk

Hier was vroeger een bierbrouwerij die De Gekroonde Valk heette. Vanaf 1791 was de familie Van Vollenhoven eigenaar. Vanwege het 100-jarig eigenaarschap van het bedrijf in 1891 werd bij de toegangspoort op een hoge zuil een beeld van een gekroonde valk geplaatst. Het origineel bevindt zich bij erfgenamen in Zuid-Afrika. Wat wij zien is een replica van het beeld.

Het traditionele Van Vollenhovebier, sinds 1956 uit de handel, wordt sinds enige jaren weer gebrouwen door brouwerij Poesiat & Kater, gevestigd in het voormalige dierenasiel in Oostpoort.

Loop verder. Bij nummer 150 rechtsaf. Loop door tot het grote woongebouw en ga daar rechtsaf de hier niet aangegeven Laagte Kadijk op. Vrij snel linksaf de poort onderdoor. Je komt op de kade: het Entrepotdok. Rechtsaf. Bij de brug gaan we linksaf.

Kijkpunt 19

De Nijlpaardenbrug

Aan de voet van deze brug zou een beeldengroep van een aantal nijlpaarden komen. Maar dit ging niet door.

We gaan de brug over, direct links zien we een plek met wat bijzondere figuren. Links van de dino is een paard te herkennen.

Kijkpunt 20

Houten paard

De maker van het paard woonde hier op een inmiddels verdwenen woonboot. Hij ergerde zich aan het dierenleed in Artis. Hij bouwde een paard om uit protest het bouwsel in brand te steken en over het hek van de dierentuin te gooien. Toen het paard af was, vond de buurt het zo leuk dat hij het heeft laten staan en er nog wat figuren bij heeft getimmerd, zoals de dino.

Na de brug lopen we door tot de Plantage Kerklaan waar links de ingang van Artis is met twee arenden op het hek. Loop nog even verder, eerste straat linksaf Plantage Middenlaan. Na 40 meter linksaf Artisplein.

Kijkpunt 21

Zicht op vogels van Artis

Als je op het Artisplein rechtsaf gaat, kom je uit bij de vijver met flamingo's. Terug naar de Plantage Middenlaan waar we een klein stukje verder lopen. Voor het plantsoen (Plantage Westermanlaan) rechtsaf, tot nummer 3. Daar 10 à 15 meter naar links naar het bekunsttegelde pleintje.

Kijkpunt 22

Ooievaarsnest

Met Artis in de rug zie je een ooievaarsnest dat in 2018 tot juli bewoond was.

Verder doorlopen naar de Plantage Muidergracht, daar linksaf. Tot eind. Met de bocht mee naar links, nog steeds Plantage Muidergracht. Rechtsaf Plantage Middenlaan, brug over. Ga schuin naar links de Muiderpoort onderdoor. Voor de volgende brug linksaf, de Alexanderkade op. Blijf het water volgen tot de drukke weg. Steek die over en ga nog kort verder langs het water. Na Brouwerij 't IJ linksaf naar de Dageraadsbrug. Ga die over, neem het zebrapad, houd iets rechts aan en voor Vomar links de straat in.

Voorbij het woongebouw is rechts een beeld met vleugels te zien.

Kijkpunt 23

De Engel

Het beeld is geen vogel maar een zesvleugelige engel. Het gebouw was vroeger een fabriek tot hier in 1952 een kerk kwam. De schoorsteen werd omgebouwd tot sokkel voor het beeld. Het gaf de naam aan het gebouw en veel later aan de erin gevestigde kinderopvang.

Rechtdoor. Bij nummer 2A zie je dat de straat hier Blankenstraat heet. Loop de straat helemaal uit tot de spoordijk. Hier linksaf. Ga bij het viaduct rechtsaf en loop aan de linkerkant. Na het zebrapad kom je bij een kunstwerk.

Kijkpunt 24.

Folly for the bees

Dit kunstwerk is van 2004, gemaakt door Frank Mandersloot. Het zijn vier op elkaar gestapelde tafels die verwijzen naar de verschillende niveaus in de openbare ruimte die we hier tegenkomen zoals dat van de dieperliggende trambaan en de dijk voor de spoorbaan.

Onder de bovenste tafel zie je een rooster met bijenkasten. De korven hebben vanaf 2013 te maken gehad met leegstand. In 2018 is een nieuwe poging gewaagd.

Bij de tramhaltes volgen we rechtdoor de trambaan. Bij de volgende drukke weg aangekomen, steek je het kruispunt over naar de negentien verdiepingen hoge IJ-toren. Loop er rechts langs en ga links naar de kade.

Vanaf hier maken we een heen-en-weertje over de Verbindingsdam tussen de twee havenbekkens. Rechts over de brug vanaf nummer 2 staan een paar oude havenwoningen.

Kijkpunt 25

Huiszwaluwkolonie

Hier is de enige huiszwaluwkolonie in de stad Amsterdam. In de stad is het voor huiszwaluwen moeilijk om een nest te herstellen of weer op te bouwen. De stad versteent en de huiszwaluwen kunnen geen modder meer vinden. Maar een buurman om de hoek is te hulp geschoten door modder, leem of klei in zijn goot te gieten en die, bij droogte, nat te houden.

In: NRC Amsterdam katern, 12 mei 2018.

Ga iets verder. Je loopt tegen een fontein met kunstwerk aan.

Kijkpunt 26

Amphitrite

Dit kunstwerk is gemaakt bij het 100-jarig bestaan van de toenmalige rederij KNSM (Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij). De maker is de beeldhouwer Termote.

Je ziet de godin Amphitrite zittend op een hippocampus (gedeeltelijk paard, gedeeltelijk vis). Rechts zie je een dolfijn, links haar zoon Triton (gedeeltelijk mens, gedeeltelijk vis).

We gaan weer terug en lopen tegen een groot grijs zinken woongebouw aan.

Kijkpunt 27

The Whale

Dit gebouw van Frits van Dongen van Architecten Cie heeft met veel uitproberen zijn huidige vorm gevonden. Om voldoende licht en bezonning te krijgen, zijn de zijanten opgetild, de lijnen van het dak lopen mee met de positie van de zon. De uiteindelijke vorm bleek die van een walvis te zijn. Omdat de voertaal van het architectenbureau Engels is, koos het bureau zelf voor de naam The Whale.

We slaan links de Ertskade in, dan eerste straat rechtsaf Baron G.A, Tindalplein. Bij het water linksaf Panamakade tot de slangachtige rode brug.

Kijkpunt 28

Pythonbrug

De brug heet eigenlijk Hoge Brug. De snel in gebruik genomen bijnaam Pythonbrug verwijst naar de opvallende golvende vorm die doet denken aan een zich voortbewegende python.

De ontwerper is Adriaan Geuze.

Rechtsaf de brug over. Rechtdoor Pompmanstraat, dan de iets links gelegen brug over naar de Borneokade. Daar rechtsaf. Op eind van de Borneokade linksaf brug over. Loop de straat uit en als je niet verder kunt, steek dan niet de weg niet over, maar ga 30 meter linksaf. Daarna rechtsaf de Veelaan. Niet voor niets heet deze straat zo. Aan je rechterhand zie je bedrijven die zich hebben gevestigd op het terrein van de voormalige Veemarkt. Links kom je bij de toegangshekken naar het vroegere abattoirterrein.

We slaan hier links af, passeren de hekken en lopen naar de onderdoorgang van de huizen. Aan de rechterkant in deze poort bevindt zich de eerste herinnering aan het abattoir.

Kijkpunt 29

Varkenskop in ronde omlijsting.

Geplaatst in 1989

We houden de linkerkant aan en komen op het Hildo Kropplein. Hier zijn twee dierenkunstwerken.

Kijkpunt 30

Kirkeby en Hereford

Links is een bakstenen sculptuur van de Deense beeldhouwer en schilder Per Kirkeby. Hij wilde een werk maken dat herinnert aan de vroegere veeslacht. Je kunt in de vorm duidelijk de kop van een rund zien.

Voor je zie je een transformatorhuisje dat een blik corned beef van Hereford moet voorstellen. Ook dit is een herinnering aan het abattoirverleden. De kunstenaar is Carolien Feldbrugge.

We lopen de straat verder uit en gaan op het eind naar rechts. Iets verder steken we de twee bruggen over.

Kijkpunt 31

Krooneenden

Hier in het water, vooral bij de tweede brug rechts, zijn op het eind van de winter vaak krooneenden te zien.

Na de tweede brug linksaf Zeeburgerdijk. Maak voor het bruine flatgebouw een uitstapje van 20 meter naar rechts, even de brug op. Hier heb je mooi zicht op een mens-met-dier-kunstwerk.

Kijkpunt 32

Man en schaap

Volgens Merijn Bolink, de maker van dit sculptuur, is er sprake van communicatie tussen mens en dier als ze elkaar in de ogen kijken.

De lichamen van de man en het schaap bevinden zich onder de waterspiegel, een link naar de geschiedenis van het gebied dat door doorbraken in de Zeeburgerdijk vaak overstroomde.

Hierna weer 20 meter terug en rechtsaf. We gaan de Zeeburgerdijk helemaal af en komen bij het Amsterdam-Rijnkanaal. Aan deze kant van het kanaal en aan de overkant zie je links in totaal vier leeuwen.

Kijkpunt 33

Leeuwen

Vanaf 1891 stonden hier vier leeuwen die toen de grondduiker van het kanaal bewaakten. Toen het kanaal in 1942 werd verbreed, stonden ze in de weg en werden ze opgeslagen. Later werden ze als geschenk aangeboden aan de directie Zuiderzeewerken. Die schonk ze aan de Noordoostpolder waardoor ze in Emmeloord kwamen te staan. Na opslag, twee maal ontvoering en het maken van replica's vanwege weigering om ze terug te geven, werden kopiën (leeuwen 10 t/m 13) in 2015 door Rijkswaterstaat hier geplaatst.

We zijn op het einde van de wandeling. Om bij een tram te komen ga je onder het viaduct door en bij de achterste ijzeren trap via een gewone trap naar beneden. Linksaf en dan rechtsaf fietspad. Bij Y-splitsing rechts aanhouden. Je ziet vanzelf de beginhalte van de lijnen 3 en 14.

Praktische informatie

Na de wandeling kun je weer in de stad komen met de tramlijnen 3 en 14. Lijn 3 rijdt om het centrum heen (bijvoorbeeld het Museumplein), lijn 14 gaat naar de Dam en het CS.

The advertisement features a horizontal banner with a background of a city map and a scenic landscape with a river and two hikers. On the left, a hand holds a smartphone displaying the 'Wandel Zoop' app. On the right, a hand holds a printed map. The central text reads 'Neem een abonnement meer dan 3.000 wandelroutes'. Below this, a green bar contains the price 'VOOR SLECHTS € 13,49' and the website 'WANDELZOEKPAGINA.NL' next to a speech bubble icon.

Neem een abonnement meer dan **3.000 wandelroutes**

VOOR SLECHTS € 13,49 WANDELZOEKPAGINA.NL